

ปัญหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการทำสงคราม

4.1 สงครามรุกกรานและสงครามป้องกัน

ปัญหาที่ว่าเราจะสามารถกำหนดได้อย่างไรในการแยกความแตกต่างระหว่างสงครามยุติธรรม (just war) กับสงครามอยุติธรรม (unjust war) วิธีหนึ่งที่มีเกียรติปฏิบัติกันก็คือ การแยกความแตกต่างระหว่างสงครามรุกกรานกับสงครามป้องกัน

ตามทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การสหประชาชาติ การทำสงครามรุกกรานก็คือ การใช้กองทัพโดยรัฐละเมิดอธิปไตย (sovereignty) บูรณภาพแห่งดินแดน (territorial integrity) หรือเอกราชทางการเมือง (political independence) ของอีกรัฐหนึ่ง ดังนั้น สงครามอยุติธรรมก็คือ สงครามรุกกราน และสงครามยุติธรรมก็คือสงครามป้องกันหรือสงครามต่อต้านผู้รุกกราน

หากพิจารณาในทางปฏิบัติ มักถือกันว่า เป็นการผิดเสมอสำหรับรัฐบาลผู้เริ่มสงคราม และถูกต้องเสมอสำหรับรัฐบาลที่เผชิญหน้ากับการรุกกรานจากภายนอกด้วยกำลัง ดังนั้น การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งประกาศสงครามหรือทำการโจมตีก่อน ถือได้ว่าเป็นฝ่ายทำสงครามรุกกราน ในขณะที่ประเทศที่ถูกโจมตีก่อนได้ทำการต่อสู้ก็วางก็ถือได้ว่าเป็นฝ่ายกระทำสงครามป้องกัน

อย่างไรก็ตาม การอาศัยหลักเกณฑ์ที่ว่าใครละเมิดใครก่อน หรือฝ่ายใดเริ่มโจมตีก่อนเป็นเครื่องแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างสงครามรุกกรานกับสงครามป้องกัน ไม่อาจเป็นเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวได้เพราะในสถานการณ์ของการต่อสู้กันนั้น ทำไมการเป็นฝ่ายเริ่มโจมตีก่อนจึงเป็นฝ่ายผิด ปัญหาที่ควรคำนึงถึงก็คือฝ่ายใดที่อยู่ในฐานะที่

สามารถจะกระทำเช่นนั้นได้อย่างถูกต้อง นี่ก็หมายความว่าประเทศที่ทำการโจมตี
 ก่อนอาจได้รับการพิจารณาว่าเป็นฝ่ายที่กระทำสงครามป้องกันได้ ทั้งนี้ก็เพราะทั้ง
 บัณฑิตบุคคลและรัฐสามารถป้องกันตัวเองได้อย่างชอบธรรมเพื่อต่อต้านความรุนแรง
 ที่จวนจะเกิดอยู่แล้วแต่ยังไม่ได้เกิดขึ้นจริง ๆ ฝ่ายหนึ่งสามารถไขปิ่นยิงก่อนถ้าทราบ
 ว่าจะถูกโจมตี คงไม่มีใครยอมให้ผู้อื่นใช้อาวุธปืนยิงตนก่อน แล้วจึงค่อยใช้อาวุธปืน
 ยิงโต้ตอบเพื่อจะโต้ชื่อว่าเป็นฝ่ายกระทำการป้องกัน ซึ่งในสถานการณ์เช่นนั้น การ
 ป้องกันอาจไม่มีโอกาสเลยก็เป็นได้ กรณีของสงครามก็เช่นกัน ในภาวะวิกฤตของประเทศ
 ใดประเทศหนึ่งไม่อาจรองนกว่าจะถูกรุกรานหรือโจมตีจากฝ่ายศัตรูก่อนได้ ทั้งนี้รู้อย่าง
 แน่ชัดว่า ฝ่ายศัตรูกำลังจะรุกรานฝ่ายตนและหากรอนจนถึงเวลานั้นอาจสายเกินกว่าที่จะ
 ป้องกันได้

ดังนั้น การเป็นฝ่ายเริ่มโจมตีศัตรูก่อน ในกรณีนี้ไม่อาจถือว่าเป็นการทำ
 สงครามรุกราน แต่อาจถือได้ว่าเป็นการทำสงครามป้องกัน อาจเรียกได้ว่าเป็นการ
 "ป้องกันไว้ก่อน" แต่ทั้งนี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการป้องกันโดยการ
 โจมตีฝ่ายศัตรูก่อน เช่น ในสถานการณ์ที่คับขันหรือเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด ไม่อาจรั้ง
 รอต่อไปได้อีกหมดหนทางเลือกอื่นหรือไม่มีเวลาสำหรับการใคร่ครวญพิจารณา เป็นต้น
 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสามารถแยกความแตกต่างระหว่างการทำสงครามรุกรานใน
 ฐานะที่เป็นสงครามยุติธรรมกับการทำสงครามป้องกันในฐานะที่เป็นสงครามยุติธรรมได้
 ในระดับหนึ่ง แต่ปัญหาที่จะพิจารณาต่อไปก็คือ รัฐมีเหตุผลอะไรที่ใช้อ้างสนับสนุนเพื่อ
 การทำสงครามป้องกัน

4.2 เหตุผลของรัฐในการทำสงครามป้องกัน

มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสัตว์การเมืองมีไคร่ดำรงอยู่โดยลำพังแต่อยู่ในสังคม
 และไม่ใช่สังคมในระดับพื้นฐานแบบครอบครัวเท่านั้นแต่เป็นองค์กรขนาดใหญ่ขึ้นมาแบบรัฐ
 การเมือง รัฐจึงเกิดขึ้นมาเพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ ดังนั้น สิทธิและหน้าที่ของรัฐ
 ก็คือสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ที่ประกอบกันเป็นรัฐ มนุษย์มีสิทธิและหน้าที่โดยธรรมชาติที่
 จะป้องกันตนเองทั้งชีวิตและทรัพย์สิน วงศ์วานและบ้านเรือนของเขาตลอดจนระบบ

คุณค่าทั้งหลายที่พวกเขาช่วยกันสร้างมันขึ้นมา ดังนั้น เหตุผลของรัฐในการอ้างสิทธิป้องกันตนเองก็เนื่องมาจากเหตุผลของปัจเจกบุคคลที่มีสิทธิและหน้าที่ในการป้องกันตนเอง ดังทัศนะของ จอห์น รอลส์ (John Rawls) ใ้กล่าวไว้ว่า

หลักการพื้นฐานของกฎของประเทศ (the law of nations) ก็คือ หลักแห่งความเสมอภาค (principle of equality) ประชาชนแต่ละคนที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นรัฐมีสิทธิเสมอภาคขั้นมูลฐาน หลักการนี้เปรียบได้กับสิทธิเสมอภาคของประชาชนตามระบอบรัฐธรรมนูญ ผลประการหนึ่งของความเสมอภาคของประเทศก็คือ หลักการกำหนดตนเอง (self-determination) เป็นสิทธิของประชาชนที่จะกำหนดการดำเนินนโยบายประเทศของตนโดยปราศจากการแทรกแซงของอำนาจต่างชาติ ผลอีกประการหนึ่งก็คือ สิทธิป้องกันตนเองต่อต้านการรุกราน รวมถึงสิทธิในการสร้างพันธมิตรเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิดังกล่าว (13:378)

หลักแห่งความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลก็คือ หลักแห่งสิทธิมนุษยชนในเสรีภาพและการดำเนินชีวิตที่จะไม่ถูกแทรกแซงหรือถูกละเมิดโดยบุคคลอื่น รัฐมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลดังกล่าว หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ หลักแห่งความเสมอภาคของรัฐก็คือ หลักแห่งสิทธิในบูรณภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยทางการเมืองที่จะไม่ถูกละเมิดหรือถูกแทรกแซงโดยรัฐอื่น และสิทธิในการป้องกันตนเองของรัฐดังกล่าวยังรวมไปถึงสิทธิที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือประเทศพันธมิตรอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นการป้องกันร่วมกัน ทั้งนี้ หากพิจารณาในยามปกตินโยบายต่างประเทศของบรรดาประเทศพันธมิตรมักให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน บุคลากร หรืออื่น ๆ เพื่อให้ประเทศที่ได้รับการช่วยเหลือสามารถยกระดับความสมบูรณ์สูงสุดตลอดจนความมั่นคงแห่งเสรีภาพของพลเมืองในประเทศนั้น ๆ ในทำนองเดียวกันหากประเทศพันธมิตรถูกคุกคามหรือใช้กำลังเข้ารุกรานจากประเทศที่แข็งแกร่งกว่าและประเทศนั้นไม่อาจป้องกันตนเองไว้ได้จากการรุกรานดังกล่าว บรรดาประเทศที่เป็นพันธมิตรอื่น ๆ ยังคงมีพันธะที่จะให้การช่วยเหลือ และมีสิทธิที่จะใช้กำลังเข้าแทรกแซงเพื่อป้องกันประเทศที่เป็นพันธมิตรของตนได้ด้วย ดังที่ โจเซฟ แมคเคนนา (Joseph McKenna) กล่าวว่า

ลักษณะทางศีลธรรมของรัฐประการหนึ่งก็คือ พันธะของรัฐในการ
 สอดส่องดูแลความผาสุกของราษฎรของรัฐ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประการ
 ที่สองคือ สิทธิของรัฐในการป้องกันตนเอง... ดังนั้นเพื่อสิ่งที่ดีของ
 ราษฎรของรัฐ หากรัฐถูกรุกรานโดยไซก่าลึงอย่างอภิศิธรรมก็อาจทำ
 การตอบทานโดยไซก่าลึงโคเช่นกัน (11: 382-383)

หากพิจารณาตามหลักแห่งความเสมอภาคที่ถือว่ารัฐแต่ละรัฐมีสิทธิใน
 อธิปไตยทางการเมืองที่จะกำหนดนโยบายของตนเอง ตลอดจนการมีพันธะต่อพลเมือง
 ในอันที่จะแสวงหาความสมบูรณ์พูนสุขให้กับราษฎรของตน แต่เหตุผลเหล่านี้ไม่อาจใช้
 เป็นข้ออ้างให้รัฐหนึ่งดำเนินนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์พูนสุขของราษฎรของ
 ตนโดยการละเมิดหลักสิทธิในบูรณภาพแห่งดินแดนหรืออธิปไตยทางการเมืองของรัฐอื่น
 เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่อภิศิธรรม รัฐที่ใช้สงครามเพื่อจุดหมาย
 ดังกล่าวได้ชื่อว่าฝ่ายทำสงครามรุกราน จึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมของรัฐหนึ่งที่จะ
 จะทำสงครามป้องกันการรุกรานได้โดยชอบธรรม

อย่างไรก็ตาม จากการพิจารณาโดยตลอดเราพบว่า มีข้อจำกัดบาง
 ประการอันเนื่องมาจากการนิยามความหมายของสงครามยุติธรรมและสงครามอภิศิธรรม
 ตามทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นทัศนะที่ยอมรับ
 และยึดถือกันมาแต่เดิมที่ว่า สงครามยุติธรรมคือสงครามป้องกันและสงครามอภิศิธรรมคือ
 สงครามรุกราน

ข้อจำกัดที่ว่านั้นก็คือคำนิยามดังกล่าวไม่อาจสอดคล้องกับความเป็นจริงของ
 สงครามที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเป็นการละเลยที่จะพิจารณาถึงปัญหาทางศีลธรรมที่
 เกี่ยวข้องกับการทำสงครามที่เกิดขึ้น อย่างเช่น หากยอมรับทัศนะของสงครามยุติธรรม
 ตามความหมายเดิมที่กำหนดว่า รัฐแต่ละรัฐมีอธิปไตยของตนเอง จึงเป็นหน้าที่ของรัฐ
 แต่ละรัฐที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น ดังนั้น สมมติว่าประเทศ ก ระบุระหนัก
 ถึงอธิปไตยของประเทศ ข และยอมรับในหน้าที่ที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของ
 ประเทศ ข กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ประเทศ ก จะต้องวางเฉยต่อการกระทำของ
 ประเทศ ข ที่กระทำต่อประชาชนของประเทศ ข เอง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่กดขี่
 ข่มเหงหรือทารุณกรรมประชาชนอย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีตัวอย่างนี้เราจะไม่มีข้อ

สนับสนุนอื่นใดเลยหรือสำหรับการกระทำของประเทศ ก ในการแทรกแซงประเทศ ข แม้ว่าช่วยการใช้วิธีการทำสงครามก็ตาม และสามารถเรียกการกระทำสงครามของประเทศ ก ได้ว่าเป็นการทำสงครามยุติธรรม

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองของโลกยุคปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการเสื่อมสลายของลัทธิจักรวรรดินิยมที่ครอบครองประเทศในโลกที่สามและความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ของประเทศมหาอำนาจเพื่อครอบงำประเทศในโลกที่สามต่อไปซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ อีกทั้งการปกครองของรัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศยังขาดความชอบธรรม ซึ่งผลของสภาพการณ์เหล่านี้ทำให้การทำสงครามในยุคสมัยปัจจุบันส่วนใหญ่จึงเป็นสงครามปฏิวัติ (revolutionary war) สงครามปลดปล่อย (war of liberation) สงครามกลางเมือง (civil war) สงครามเผ่าพันธุ์ (tribal war) เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการทำสงครามเหล่านี้เกิดขึ้นภายในขอบเขตของรัฐ เป็นการทำสงครามระหว่างฝ่ายภายในรัฐมากกว่า สงครามระหว่างรัฐต่อรัฐ ทั้งนี้ ถ้าหากถือเอาความหมายของสงครามยุติธรรมตามทัศนะแบบเดิมก็ไม่อาจครอบคลุมถึงกรณีของสงครามที่เกิดขึ้นได้ เพราะสงครามเหล่านี้ทำด้วยเหตุผลทางศีลธรรมก็มีอยู่บ่อย ๆ ฉะนั้น จึงน่าที่จะมีรากฐานทางศีลธรรมที่จะใช้เป็นข้ออ้างสนับสนุนการทำสงครามที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้ด้วย นอกเหนือไปจากการกำหนดว่าสงครามยุติธรรมและสงครามไม่ยุติธรรมตามความหมายเดิมที่เคยยึดถือกันมา

4.3 ทฤษฎีสัทธิมนุษยชน

ทฤษฎีสัทธิมนุษยชนของสัทธิมนุษยชนเป็นอีกทัศนะหนึ่งที่ยพยายามหาเหตุผลมาสนับสนุนสงครามยุติธรรม ดังเช่น ทัศนะของ เดวิด ลูแบน (David Luban) ทัศนะโดยทั่วไปเกี่ยวกับสัทธิมนุษยชนของเขาพอกล่าวสรุปได้คือ สัทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ เพราะสัทธิมนุษยชนเป็นการแสดงออกถึงความต้องการจากคนอื่น การพิจารณาเรื่องสัทธิมนุษยชนจึงเป็นการพิจารณาจากบุคคลสองฝ่ายคือ ฝ่ายที่จะได้รับสัทธิมนุษยชนและฝ่ายที่จะต้องให้สัทธิมนุษยชน ทั้งนี้ สัทธิมนุษยชนจึงเป็นสัทธิมนุษยชนที่ผู้ได้รับคือ มนุษย์ทุกคนและผู้ที่ให้ก็คือ มนุษย์ทุกคน ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะพึงให้สัทธิมนุษยชนได้ สัทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงจะได้รับและสัทธิมนุษยชนที่ทุกคน

จะต้องให้ก็คือ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคม (socially basic human right) หมายถึง สิทธิที่ทุกคนพึงจะได้รับการสนองตอบ อันจำเป็นต่อการที่จะได้สิทธิอื่น ๆ ตามมา สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมเป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของคนทุกคนจากคนอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ สิทธิในความปลอดภัย (security rights) คือ สิทธิที่จะไม่ถูกสังหาร ทรมาณหรือถูกทำร้ายและอื่น ๆ สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ (subsistence rights) คือสิทธิที่จะได้รับอากาศบริสุทธิ์ น้ำ และอาหารที่พอเพียง เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย เป็นต้น สิทธิดังกล่าวเหล่านี้มิใช่เฉพาะผู้ที่ควรได้รับแต่ไม่ได้รับเท่านั้นที่ควรต่อสู้ แต่เป็นสิทธิที่ทุกคนควรต่อสู้เพื่อให้ได้มา

ดังนั้น ลูแบน จึงได้ให้คำนิยามสงครามยุติธรรมและสงครามอยุติธรรมโดยอาศัยหลักสิทธิมนุษยชนเสียใหม่ว่า

สงครามยุติธรรมคือ สงครามป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมหรือสงครามป้องกันตนเองต่อต้านสงครามอยุติธรรม สงครามอยุติธรรมคือ สงครามทำลายสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมหรือไม่ก็ตาม ซึ่งรวมถึงสงครามที่มีได้ป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมด้วย (14: 175)

จะเห็นได้ว่า ลูแบน ได้รวมเอาหลักการป้องกันตนเองตามความหมายเดิมเอาไว้ด้วย และในส่วนของกรรุกรานนั้น เน้นการรุกรานประชาชนมากกว่าเป็นการรุกรานรัฐ ดังนั้น สงครามรุกรานก็คือการรุกรานต่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งความหมายใหม่นี้แตกต่างไปจากความหมายที่เคยยอมรับและยึดถือกันมาแต่เดิม

ข้อแตกต่างประการแรกก็คือ สงครามรุกรานอาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคม และดังนั้นสงครามรุกรานซึ่งเดิมถือว่าเป็นสงครามอยุติธรรม จึงเป็นสงครามยุติธรรมตามความหมายใหม่ ข้อแตกต่างประการที่สองก็คือสงครามป้องกันอาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรักษาสถานะเดิมของฝ่ายตนเองเอาไว้ กล่าวคือป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมที่อีกฝ่ายหนึ่งพึงจะได้รับเอาไว้ ซึ่งเป็นการทำลายสิทธิมนุษยชน และดังนั้นสงครามป้องกันซึ่งเดิมถือว่าเป็นสงครามอยุติธรรมจึงกลายเป็นสงครามอยุติธรรมตามความหมายใหม่ ทำให้ความหมายของสงครามยุติธรรม

และสงครามยุติธรรมตามความหมายใหม่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงทาง
ศีลธรรมของสงครามในยุคปัจจุบันมากกว่าความหมายเดิมที่เคยยอมรับและยึดถือ
กันมา

กรณีตัวอย่างที่ ลูแมน แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความหมายของ
สงครามยุติธรรมและสงครามยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น เช่น สมมติว่าประเทศ ก
และประเทศ ข เป็นประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีกำลังทางทหารพอ ๆ กัน มีภูเขาเป็น
แนวแบ่งเขตแดนประเทศ ก นั้นล้อมรอบไปด้วยมหาสมุทรจึงได้รับฝนอย่างอุดมสมบูรณ์
อย่างไรก็ตาม ภูเขาไต่บังเมฆฝนไม่ให้ลอยผ่านไปยังประเทศ ข ซึ่งเป็นผลให้ประเทศ
ข เกิดความแห้งแล้งและเกิดทุพภิกขภัย ประชาชนมีล้านตองอดอยาก ส่วนประเทศ
ก กลับมีอาหารอย่างเหลือเฟือ แต่ด้วยความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์
และเหตุผลทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศ ข ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศ ก
ในกรณีเช่นนี้ประเทศ ข จะทำสงครามกับประเทศ ก เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารเพื่อความ
อยู่รอดของประเทศ ข ไต่หรือไม่

หากพิจารณาตามความหมายของสงครามยุติธรรมตามทัศนะเดิม การทำ
สงครามของประเทศ ข เป็นการทำสงครามรุกรานและเป็นสงครามยุติธรรม แต่หาก
พิจารณาตามทัศนะใหม่ตามหลักสิทธิมนุษยชน การทำสงครามของประเทศ ข ถือได้ว่า
เป็นสงครามยุติธรรมและเป็นสงครามป้องกันมากกว่าสงครามรุกราน ทั้งนี้เพราะเป็น
ความชอบธรรมของประเทศ ข ที่จะอ้างเหตุผลสนับสนุนเพื่อป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
ทางสังคมของตน คือสิทธิที่จะได้รับอาหารที่เพียงพอและก็เป็นพันธะหน้าที่ของประเทศ ก
ที่จะต้องให้ ซึ่งก็อยู่ในฐานะที่จะให้ได้ การที่ประเทศ ก ไม่ให้และใจสงครามเพื่อ
รักษาสถานะเดิมของตนไว้ คือความอุดมสมบูรณ์ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสงครามป้องกัน
สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคม เว้นไว้เสียแต่ว่าประเทศ ก มีอาหารค่อนข้างจำกัดไม่
สามารถทำตามพันธะหน้าที่เพื่อแบ่งปันอาหารให้ประเทศ ข ได้ เพราะสิทธิมนุษยชนขั้น
พื้นฐานทางสังคมของประเทศ ก เองก็ตกอยู่ในฐานะอันตรายและประเทศ ข ก็ไม่อาจ
อ้างสิทธิในการทำสงครามกับประเทศ ก ไต่เช่นกัน

นอกจากนี้ การกำหนดความหมายของสงครามยุติธรรมและสงคราม
 อยุติธรรมโดยใช้อ้างเรื่องสิทธิมนุษยชนยังสามารถใช้ได้กับกรณีของสงครามที่เกิดขึ้น
 ภายในขอบเขตของรัฐหนึ่ง ๆ เช่น สงครามกลางเมือง สงครามปฏิวัติ หรือ
 สงครามปลุกปลอบ เป็นต้น

สมมติว่า ประเทศ ก ดำเนินการปกครองอันเป็นการกดขี่ข่มเหงประชาชน
 กระทำการปราบปรามโดยวิธีการอันรุนแรง หรือปล่อยให้ประชาชนต้องดำรงชีวิตด้วยความ
 ทุกข์ยากลำบาก เป็นการดำเนินการปกครองที่ฝ่ายหนึ่งแสวงสุขเอาตัวเอาเปรียบ
 ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องทนทุกข์ทรมาน จึงเป็นการปกครองของรัฐบาลที่ไม่ชอบธรรม
 ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนไม่ได้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน
 กล่าวคือ ผู้ปกครองมีพันธะหน้าที่ที่จะต้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนและประชาชนก็
 อยู่ในฐานะที่พึงได้รับสิทธิเหล่านั้น เมื่อฝ่ายที่พึงจะได้รับสิทธิกลับไม่ได้รับก็เท่ากับเป็น
 การทำลายสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคม ประชาชนก็ย่อมจะให้เป็นข้ออ้างในการ
 ทำสงครามกับรัฐบาลได้ โดยถือเป็นสงครามยุติธรรมเพื่อรักษาสิทธิของตนไว้ ส่วน
 การทำสงครามต่อต้านประชาชนของฝ่ายรัฐบาลเพื่อรักษาสถานะเดิมของตนไว้ ไม่อาจ
 ถือได้ว่าเป็นสงครามยุติธรรมตามความหมายใหม่

ยิ่งกว่านั้นถ้าว่าโดยหลักสิทธิมนุษยชนแล้ว การแทรกแซงจากประเทศอื่นเพื่อ
 สนับสนุนช่วยเหลือประชาชนประเทศ ก เพื่อทำสงครามปฏิวัติหรือสงครามปลุกปลอบก็
 ตามที่ย่อมสามารถกระทำได้ ถ้ากระทำในฐานะเป็นสงครามป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้น
 ฐานทางสังคมหรือสงครามต่อต้านสงครามอยุติธรรม ดังนั้น การแทรกแซงในกรณีนี้
 จึงไม่ถือว่าเป็นการทำสงครามรุกรานตามทัศนะเดิมที่เคยยึดถือกันมา

ประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินว่าสงครามโดยยุติธรรม
 และสงครามโดยอยุติธรรม ตามทัศนะของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การสหประชา
 ชาติที่อ้างหลักการป้องกันตนเองบนพื้นฐานเรื่องอธิปไตยของรัฐ และตามทัศนะของหลัก
 การป้องกันสิทธิมนุษยชนพบว่า ตามหลักการป้องกันตนเองของรัฐ แม้จะมีข้อจำกัดใน
 การพิจารณาเฉพาะกับการทำสงครามระหว่างรัฐต่อรัฐ ซึ่งไม่ครอบคลุมไปถึงกรณีของ

ของการทำสงครามระหว่างฝ่ายภายในรัฐก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังคงใช้เป็น
 ข้อสนับสนุนสำหรับการทำสงครามที่ยุติธรรมได้ หากพิจารณาเฉพาะกรณีที่ว่ารัฐที่ใช้
 สงครามเพื่อเป้าหมายที่ยุติธรรม เช่น เพื่อการแสวงหาอาณาเขตหรือต้องการที่
 จะผนวกเอาดินแดนของรัฐอื่นเข้าไว้ในครอบครอง การที่อีกรัฐหนึ่งใช้สงครามเพื่อ
 เป้าหมายในการต่อต้านการรุกรานของอีกรัฐหนึ่ง อาจถือเป็นเกณฑ์ตัดสินได้ว่า
 ประเทศที่ใช้สงครามเพื่อต่อต้านการรุกรานที่ยุติธรรมนั้นเป็นการทำสงครามยุติธรรม

ส่วนกรณีของการอ้างหลักการป้องกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมก็อาจ
 เป็นหลักเกณฑ์ที่ขัดแย้งแก่การทำสงครามยุติธรรมและยุติธรรมได้ ถ้าฝ่ายที่อ้างหลัก
 สิทธิมนุษยชนเพื่อทำสงครามกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นสงครามยุติธรรม และถ้าฝ่าย
 ที่ใช้สงครามต่อต้านเพื่อรักษาสถานะบางอย่างมิให้สูญหายไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นสงคราม
 ยุติธรรมนั้น ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาว่าทำสงครามยุติธรรมจะต้องเป็นต้นเหตุทำให้ฝ่ายที่
 อ้างว่าทำสงครามยุติธรรมไม่ได้รับสิทธิที่ควรจะได้รับโดยตรง อย่างเช่นกรณีตัวอย่าง
 ของประเทศ ข อ้างสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมเพื่อทำสงครามยุติธรรมกับประเทศ
 ก จากกรณีตัวอย่างดังกล่าวแม้ว่าประเทศ ก จะใช้สงครามเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์
 ของตนไว้ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าประเทศ ก ทำสงครามยุติธรรม เพราะประเทศ ก ไม่
 ได้เป็นต้นเหตุโดยตรงที่ทำให้ประเทศ ข ต้องออกยาก และก็ไม่จำเป็นว่าประเทศ ก
 จะต้องทำตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคมที่ประเทศ ข กล่าวอ้าง ถึงแม้ว่า
 ในแง่ของความรู้สึกทางศีลธรรมของคนโดยทั่วไปแล้วประเทศ ก ควรช่วยเหลือประเทศ
 ข แต่การที่ประเทศ ก ไม่ได้ช่วยเหลือประเทศ ข ก็ไม่น่าจะถือได้ว่าประเทศ ก ทำลาย
 สิทธิขั้นพื้นฐานทางสังคม เนื่องจากการไม่ช่วยประเทศ ข ทั้งนี้เพราะอาจเป็นไปได้
 ว่าถ้าการปกครองของประเทศ ข ขาดประสิทธิภาพจะช่วยเหลือกันใดก็ตามซึ่งทำให้
 ประเทศ ข ต้องออกยาก ประชาชนได้รับความทุกข์ยากจากกรณีนี้ก็คงเป็นไปได้
 สำหรับประเทศ ข ที่จะอ้างสิทธิในการทำสงครามยุติธรรมกับประเทศ ก ตามหลักสิทธิ
 มนุษยชน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศ ข นั้น ประเทศ ก ไม่ได้มีส่วนรับรู้ต่อการ
 กระทำของประเทศ ข เลย และหากประเทศ ก ใช้สงครามต่อต้านการทำสงคราม
 ของประเทศ ข ก็ไม่น่าจะตัดสินว่าประเทศ ก ทำสงครามยุติธรรม

แต่ก็อาจเป็นไปได้สำหรับการอ้างสิทธิมนุษยชนของประชาชนประเทศ ข เพื่อทำสงครามกับรัฐ และถือว่าเป็นสงครามยุติธรรม ถ้าผู้ปกครองรัฐเป็นต้นเหตุ โดยตรงที่ทำให้ประชาชนของประเทศตนต้องได้รับความลำบากทุกข์ยากอย่างที่สุดและ ถ้าผู้ปกครองของรัฐใช้สงครามเพื่อต่อต้านการทำสงครามของประชาชนก็อาจถือได้ว่าเป็นการทำสงครามยุติธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากหลักเกณฑ์ที่เราใช้ในกาแบ่งแยกว่าการทำ สงครามกรณีใดยุติธรรมและกรณีใดยุติธรรม ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและ องค์การสหประชาชาติ และตามหลักสิทธิมนุษยชนดังกล่าวแล้วนั้น เราน่าจะมีหลัก จริยธรรมอื่น ๆ ที่เป็นหลักทั่วไปและพื้นฐานกว่าหลักที่ได้พิจารณาแล้วข้างต้น เพื่อให้ เป็นเกณฑ์ตัดสินการทำสงครามยุติธรรมหรือยุติธรรมได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณา ว่าการทำสงครามนั้น ๆ เป็นสงครามรุกรานหรือสงครามป้องกัน เป็นการละเมิด อธิปไตยของรัฐหรือทำลายหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทางสังคม อย่างเช่น หลัก ศีลธรรมของสำนักประโยชน์นิยม (utilitarianism)

ตามทัศนะของฝ่ายประโยชน์นิยมถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ ความสุขจึงเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำใดดีหรือไม่ดี ควรไม่ควร ดังนั้น ถ้าการกระทำใด ที่กระทำแล้วให้ประโยชน์สุขมากกว่า การกระทำนั้นก็ดีกว่าและควรทำมากกว่า ซึ่ง ประโยชน์สุขในที่นี้มีได้หมายถึงประโยชน์สุขของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่หมายถึงประโยชน์สุข ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตาม "หลักมสุข" ที่ว่า "จงทำสิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์สุขมาก ที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด" ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วยโดยทุกข์ หรือโทษที่เกิดขึ้นต้องไม่มากกว่าประโยชน์ที่จะได้ และในบางกรณีที่ต้องเลือกกระหว่าง การกระทำ 2 อันซึ่งทั้งสองอันก่อให้เกิดแต่ความทุกข์ก็ต้องถือว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดทุกข์น้อยกว่าเป็นการกระทำที่ให้ความสุขมากกว่าการกระทำอีกอันหนึ่ง

ตามหลักประโยชน์นิยมดังกล่าวอาจใช้ เกณฑ์ตัดสินค่าทางจริยธรรมของการทำ สงครามในกรณีทั่ว ๆ ไปได้ อย่างเช่น ถ้าเราพิจารณากรณีของการทำสงคราม ระหว่างรัฐหรือระหว่างประเทศ

สมมติว่าประเทศ ก ใช้วิธีการทำสงครามเป็นเครื่องมือไม่ว่าจะด้วยเป้าหมายใดก็ตาม ถ้าผลที่เกิดจากการกระทำของประเทศ ก ไม่ใช่ประโยชน์สุข แต่เป็นโทษหรือความทุกข์แล้วการกระทำของประเทศ ก ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิด หรือว่าการทำสงครามของประเทศ ก ก่อให้เกิดประโยชน์สุข แต่เป็นประโยชน์สุขแก่ฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว กรณีนี้ก็ถือได้ว่าการกระทำของประเทศ ก เป็นการกระทำที่ผิดด้วย เพราะไม่เป็นไปตามหลักมนุษย

หรือหากพิจารณาจากอีกฝ่ายหนึ่งคือ ประเทศ ข ใช้สงครามต่อสู้กับประเทศ ก แม้ว่าผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สงครามของประเทศ ข อาจเป็นโทษหรือก่อกุศล เช่น ประชาชนของฝ่ายตนและฝ่ายตรงข้ามอาจบาดเจ็บและสูญเสียชีวิต แต่ถ้าประเทศ ข ไม่ใช่สงครามต่อสู้กับประเทศ ก ผลที่เกิด จากการไม่กระทำของประเทศ ข อาจเป็นโทษมากกว่าก็เป็นได้ ดังนั้นหากพิจารณาตามหลักประโยชน์สุขอย่างรอบคอบแล้ว การทำสงครามของประเทศ ข ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักมนุษย

กรณีการใช้สงครามต่อสู้กันระหว่างฝ่ายภายในรัฐหนึ่ง ๆ ก็เช่นกัน เช่นกรณีสงครามปฏิวัติ เพื่อล้มล้างระบอบการปกครองของรัฐบาลที่กดขี่ประชาชนซึ่งถ้าผลที่จะได้จากการทำสงครามของฝ่ายปฏิวัติก็ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศแล้ว การกระทำของฝ่ายปฏิวัติก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งอาจรวมไปถึงการใช้อกองทัพอันแทรกแซงโดยประเทศอื่นเพื่อให้การช่วยเหลือฝ่ายปฏิวัติในการล้มล้างระบอบการปกครองที่ไม่ชอบธรรมของรัฐใด ถ้าการใช้กองทัพอันแทรกแซงจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนส่วนใหญ่ในประเทศนั้น ๆ

จะอย่างไรก็ตามการอาศัยหลักศีลธรรมของฝ่ายประโยชน์นิยมมาเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าการทำสงครามใดถูก การทำสงครามใดผิดอาจมีปัญหาเกิดขึ้นได้ในกรณีของการคำนวณประโยชน์สุข ซึ่งปัญหานี้ตามหลักประโยชน์นิยมคงจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาการตัดสินค่าทางจริยธรรมของการทำสงครามประกอบด้วย เพราะเป็นไปได้ที่แต่ละฝ่ายที่ใช้สงครามเป็นเครื่องมือต่างกันก็อ้างเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนด้วยกันทั้งสิ้น การพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในแต่ละสถานการณ์แต่ละกรณีจึงอาจช่วยให้หลักประโยชน์นิยมเป็นไปได้มากขึ้น

ทั้งนี้หากพิจารณาตามหลักประโยชน์นิยมแล้ว อาจกล่าวได้ว่าสงคราม
ยุติธรรมคือ สงครามที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด และ
สงครามอยุติธรรมคือ สงครามที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวน
มากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย